

**בבית המשפט העליון
בשבתו כבית דין גבוה לצדק**

בג"צ 1114/01

1. עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל
2. מוחמד וליד ביומי, ת"ז 020605317
3. סמיר סלימאן, ת"ז 54813464
4. חסנה סלימאן, ת"ז 59320093
5. מחמוד טאהא ביומי, ת"ז 020605309
6. אנואר גמאל, ת"ז 0583812293
7. פטמה (נור) עודה, ת"ז 05378646
8. אח'לאס עובייד, ת"ז 058196494

באמצעות עוה"ד ארנה כהן ו/או חסן ג'בארין ו/או ג'מיל דקואר
ו/או מרואן דלאל ו/או ג'דיר ניקולא ו/או סוהאד חמוד
מעדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל
ת"ד 510 שפרעם 20200 טל' 04-9501610 פקס' 04-9503140

העותרים

- נגד -

עיריית חיפה

באמצעות עוה"ד נורית ברעם ו/או עורכי הדין של השירות
המשפטי, מרחי י.ל. פרץ 32, חיפה
טל' 04-8645458 פקס' 04-8677335

המשיבה

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי, המופנה אל המשיבה, והמורה לה לבוא וליתן טעם מדוע
לא תפרסם את המודעות לציבור, אותן היא מפרסמת כדבר שבשגרה בשפה ובעיתונות העברית
אך לא בשפה ובעיתונות הערבית בישראל, גם בשפה ובעיתונות הערבית.

פתח דבר:

1. עתירה זו מוגשת על יסוד החלטת סגן נשיא בית המשפט המחוזי חיפה, כב' השופט ד"ר דן
ביין, מיום 4 בפברואר 2001 בה"פ 351/00 עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי
בישראל ואח' ני עיריית חיפה, אשר הורה על העברת הדיון לבג"צ לאחר תיקון התובענה.
(להלן: ההחלטה).
רצ"ב ההחלטה כנספח ע/1.

2. ההחלטה ניתנה בבקשה לדחיה על הסף של התובענה שהוגשה ע"י המשיבה. בקשת הדחייה נסמכה על שלושה טעמים: כי עניינה של הבקשה אינו מצוי בתחום סמכותו של בית המשפט, כי הבקשה הינה בעלת חשיבות כלל ארצית, וכי סוגיה מקבילה נמצאת בדיון בבג"צ. עמדת העותרים היתה, כי אין כל הצדקה למחיקת הבקשה על הסף שכן לבית המשפט המחוזי יש סמכות עניינית לדון בבקשה למתן סעד הצהרתי כנגד המשיבה, כי הסוגיות שנמצאות בדיון בפני בג"צ אינן זהות לסוגיה נשוא הבקשה וכי אין הצדקה להעביר את התביעה לבית המשפט העליון בשבתו כבג"צ.

רצ"ב הבקשה לדחיה על הסף כנספח ע/2 ותגובת המשיבים על הבקשה לדחיה על הסף כנספח ע/3.

3. כבי' השופט ביין הורה על העברת התובענה לבג"צ על אף שקבע, כי "במקרה הנדון, לא ניתן כאמור לקבוע במפורש שאין לבימ"ש זה סמכות, אלא קיים לכאורה מצב מעורפלי", תוך שהוא יוצר סמכות העברה בהקישו מסעי' 6 לחוק בתי המשפט לעניינים מינהליים, "בשל חשיבותו ורגישותו של הנושא שבפני".

ואלה הם נימוקי העתירה:

מבוא

4. עניינה של עתירה זו הינו סירובה של עיריית חיפה (להלן: המשיבה) לפרסם בשפה הערבית ובעיתונות הערבית, את המודעות לציבור, אותן היא מפרסמת כדבר שבשגרה בשפה ובעיתונות העברית. העתירה תתייחס להפרת שלטון החוק, עקרון השוויון, הזכות לכבוד והזכות לקבל מידע חיוני וליהנות משירותי המשיבה, כלפי הערבים תושבי חיפה, אשר הערבית הינה שפת אמם. עתירה זו תתייחס אף לסיכון הבטיחותי שנגרם כתוצאה ממדיניות המשיבה ותתבסס על החקיקה, הפסיקה, משפט משווה והוראות המשפט הבינלאומי.

העותרים

5. העותרת מסי' 1 הינה עמותה רשומה שמטרתה קידום זכויות חמיעוט הערבי בישראל במישור המשפטי.

6. העותר מסי' 2 הינו ערבי תושב חיפה, יליד 1943. הוא קורא באופן קבוע את העיתון אל-אתיחאד, עיתון יומי בשפה הערבית המתפרסם בחיפה שעליו הוא מגוי וזהו העיתון היחיד שהוא קורא. העותר מסי' 2 דובר את השפה העברית אך אינו יודע לקרוא בה.

7. העותר מסי' 3 הינו ערבי תושב חיפה, יליד 1957. הוא קורא באופן קבוע את העיתון אל-אתיחאד, עליו הוא מגוי. בנוסף הוא קורא מדי פעם עיתונים נוספים בשפה הערבית, כגון העיתונים א-סינארה וכל אל-ערב.

8. העותרת מסי' 4 הינה ערביה תושבת חיפה, ילידת 1964. היא קוראת באופן קבוע את העיתון אל-אתיחאד, עליו היא מנזירה וקוראת מדי פעם עיתונים נוספים בשפה הערבית.
9. העותר מסי' 5 הינו ערבי תושב חיפה, יליד 1941. הוא קורא באופן קבוע את העיתונים א-סינארה וכל אל-ערב. העותר 5 היה מנוי בעבר על העיתון אל-אתיחאד.
10. העותר מסי' 6 הינו ערבי תושב חיפה, יליד 1955. הוא קורא באופן קבוע את עיתון אל-אתיחאד.
11. העותרת מסי' 7 הינה ערביה תושבת חיפה, ילידת 1955. היא קוראת באופן קבוע את עיתון אל-אתיחאד עליו היא מנזירה. כמו כן היא קוראת מדי פעם את העיתונים א-סינארה, כל אל-ערב וצבאר.
12. העותרת מסי' 8 הינה ערביה תושבת חיפה, ילידת 1963. היא קוראת באופן קבוע את עיתון אל-אתיחאד ואותו בלבד.

מדיניות המשיבה

13. המשיבה נוהגת לפרסם, כדבר שבשגרה, מידע לציבור בנושאים מגוונים, באמצעות מודעות בתשלום המתפרסמות בשפה ובעיתונות העברית אך לא בשפה ובעיתונות הערבית. המודעות אשר מפרסמת המשיבה כוללות מידע מגוון הנוגע לתחומים רבים של החיים בעיר חיפה. בין מודעות אלו נכללו הודעות על שינויים בהסדרי תנועה, שינויים בשעות פעילות שירותי ההצלה בחופי הרחצה ואזהרה מפני רחצה ללא פיקוח, שינויים בהסדרי חנייה, סגירת קטע כביש לתנועה עקב ביצוע עבודות ונתיבי תנועה חלופיים.
14. מודעות נוספות כללו הודעות על מועדי סגירת משרדי העירייה לרגל חופשה מרוכזת ופעילות צוותי חירום ואופן הפניה אליהם במהלך החופשה, הזמנת התושבים לאירוע לרגל סיום שלב בפרוייקט שיקום של שכונה ערבית, הזמנת התושבים לאירועים שונים שמקיימת העירייה.

כנספה ע/4

15. אין להכביר מלים על חשיבות המידע שפורסם במודעות, שהרי תוכן מדבר בעד עצמו. תזקה היא, כי אלמלא היתה המשיבה עצמה סבורה, כי פרסום באמצעות מודעות בעיתונים הינו אפיק חיוני להעברת המידע לציבור, לא היתה משקיעה מכספי הציבור, לשם לכך.
16. בעיר חיפה מיעוט ערבי גדול, המונה על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נכון ליום 31.12.98, כפי שפורטו במכתבה של הגבי יפעת גורן מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מיום 13.5.99, 36,900 תושבים ערבים, המהווים כ 14% מתושבי העיר. וראו העתק המכתב אשר צורף כנספה ע/5

17. בנוסף, העיר חיפה הינה עיר מחוז ומהווה מרכז למתן שירותים לתושבי מטרופולין חיפה, כהגדרתו על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ואשר בו כחמישית מהתושבים הינם ערבים. שירותים אלו כוללים שירותים חינויים כגון: בתי חולים, מרפאות מקצועיות ומכוני רנטגן, נמל, שדה תעופה וכן לשכות ומשרדים ממשלתיים, בהם ניתנים שירותים, כגון: לשכות שרות התעסוקה, המוסד לביטוח לאומי, המכס. חיפה מהווה אף מרכז שירותים לתושבי אזור הצפון כולו, אשר כמחצית תושביו הינם ערבים. בעיר חיפה יוצא לאור העיתון "אל-אתיחאד", עיתון ערבי יומי בעל תפוצה רחבה. המשיבה לא מפרסמת מודעותיה בעיתון זה ואו בכל עיתון ערבי אחר.

פניות העותרים ותגובת המשיבה

18. העותרת מסי' 1 פנתה למשיבה ביום 21.7.98 והתריעה על הפגיעה בזכויות תושביה הערבים של חיפה כתוצאה מאי פרסום המודעות לציבור בשפה ובעיתונות הערבית וביקשה את שינוי המדיניות.

וראו העתק המכתב אשר צורף כנספח 6/ע

19. על אף מכתבי תזכורת רבים, המשיבה המשיבה אך ביום 23.12.98 ואישרה, כי הינה נוהגת לפרסם מודעות בתשלום בשפה ובעיתונות העברית בלבד. המשיבה נימקה מדיניותה בטענה כי בחיפה 25,000 תושבים ערבים בלבד וכי מרביתם למדו עברית וקוראים את העיתונות המקומית בעברית. בנוסף טענה המשיבה כי בחיפה מתגוררים גם עולים חדשים רבים אשר רבים מהם אינם דוברי עברית כלל.

וראו העתקי מכתבי התזכורת, אשר צורפו כנספח 7/ע והעתקי מכתבי המשיבה, אשר צורפו כנספח 8/ע

20. העותרת מסי' 1 פנתה פעם נוספת אל המשיבה, ביום 28.12.98, וביקשה את שינוי המדיניות. אף פנייה זו לא נענתה תקופה ארוכה. רק לאחר מכתבי תזכורת הודיעה המשיבה ביום 23.3.99, כי לא מצאה הצדקה לשינוי עמדתה.

וראו העתק מכתבי מעדאלה אל עיריית חיפה אשר צורפו כנספח 9/ע ואת מכתבי העירייה אשר צורפו כנספח 10/ע

21. עתירה זו נתמכת בוצחיר מפורט של העותרת מסי' 1, המתייחס לחלקה העובדתי. כמו כן מצייב תצהירי העותרים האחרים המאמתים את האמור בסעיפים 2-9 לעתירה זו.

הטיעון המשפטי

הפגיעה בשלטון החוק

הערבית כשפה רשמית בישראל

22. השפה הערבית הינה שפה רשמית בישראל. הדבר נקבע באופן מפורש בסימן 82 לדבר המלך במועצתו-1922, אשר קבע, כי השפות הרשמיות הינן אנגלית, ערבית ועברית ואשר נותר בעינו, אף לאחר חקיקת פקודת סדרי השלטון והמשפט, התשי"ח-1948, למעט ביטול מעמד השפה האנגלית מכח סעיף 15(ב) לפקודה הנ"ל.

על מעמדה של השפה הערבית בישראל ראו:

פרופ' א' רובינשטיין, המשפט הקונסטיטוציוני של מדינת ישראל (מהדורה חמישית) עמ' 97-105.

Israel Year Book On Human Rights, 272.

23. מעמדה של שפה כשפה רשמית הוא עניין חוקני. ברוב המדינות שהינן בעלות חוקה כתובה, נכללות בחוקה הוראות ברורות בדבר מעמדן של השפות הרשמיות. כך לדוגמא, נקבע בפרק 16 לצירטר הקנדי, כי לאנגלית ולצרפתית מעמד שווה בכל האמור בשימוש בהן במוסדות הפרלמנט והממשלה.

על מעמד השפות הרשמיות בקנדה ראו:

Magnet, j Official Languages of Canada (1995)

in The Canadian Charter of Rights and Freedoms

(Carswell, 1989) 653.

על מעמד שפות רשמיות במדינות נוספות ראו:

Capotorti F, Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities (U.N, N.Y, 1991) 75-89.

24. בהיות השפה הערבית שפה רשמית בישראל, חלה חובה על כל רשויות המדינה וכן על רשויות הפועלות על פי דין, ובכלל זה רשויות מקומיות, להתייחס אל השפה הערבית בשוויוניות ולהנהיג שימוש שוויוני בה.

25. העותרים יטענו, כי המשיבה מפרה חובה זו, וכי בכך מפרה היא דבר חקיקה ופוגעת בשלטון החוק. על אחת כמה וכמה כשהמזוהר במעמדה של שפה כשפה רשמית, אשר לה משמעות חוקתית.

לחובה להשתמש בערבית בפעולות השלטון ראו: ע"א 105/92 ראם מהנדסים נ' עיריית נצרת עלית, מ"ז (5) 189, 209

26. הפסיקה הכירה בחובה להשתמש בשפה הערבית באופן שוויוני בעתירות נוספות, אשר עניינן היה השימוש בשפה הערבית.

27. כך בפרשת עדאלה ואחי: רשם המפלגות הוכרה החובה לפרסם בשפה ובעיתונות הערבית, מודעות על רישום מפלגות. בפרשת עדאלה נ' מע"צ הוכרה החובה לכלול כיתוב בשפה הערבית בתמרורי הכוונה ושלטי הדרכה בדרכים הבינעירוניות, ובדומה בפרשת האגודה לזכויות האזרח נ' עיריית חיפה הוכרה החובה לכלול כיתוב בשפה הערבית בתמרורי הכוונה ושלטי הדרכה בתוך העיר חיפה.

בג"צ 989/99 עדאלה ואחי: רשם המפלגות (לא פורסם),

בג"צ 4438/97 עדאלה נ' מע"צ (לא פורסם),

בג"צ 2354/93 האגודה לזכויות האזרח נ' עיריית חיפה (לא פורסם).

28. החובה לפרסם מודעות בשפה ובעיתונות הערבית הוכרה לאחרונה במפורש על ידי היועץ המשפטי לממשלה, אשר הנחה בעניין זה את היועצים המשפטיים של משרדי הממשלה במכתבו מיום 17.11.99. נימוקי ההנחה, שניתנה בהקשר של מודעות בדבר הגשת בקשות לתמיכות, יפים אף לענייננו:

"חובה זו נובעת בראש ובראשונה ממעמדה של השפה הערבית במדינה על פי דין, כמו כן נובעת החובה מעקרון השוויון, ומן העובדה כי מיעוט גדול במדינה דובר שפה זו, ויש לפרסם את המודעות בשפתו על מנת לאפשר למיעוטיים להגיש בקשות לקבלת תמיכה."

וראו העתק המכתב אשר צורף כנספח ע/ 11

מעמד השפה הערבית כשפת מיעוט לאומי והזכות לכבוד

29. העותרים יטענו, כי אף אלמלא הוראת סימן 82 לדבר המלך במועצתו, חלה על המדינה ועל גופים הפועלים על פי דין, ובכלל זה על המשיבה, חובות הנובעים מהיות השפה הערבית שפת המיעוט.

30. חובת המדינה לכבד את שפת המיעוט מהווה חלק מהזכות לכבוד, זכות המוגנת על ידי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, התשנ"ב-1991, (להלן: חוק יסוד כבוד האדם). שהרי כדברי כב' השופט חשין בפרשת מרעי, אשר יפים גם לענייננו:

"עיקר הוא שהשפה הערבית היא שפתה של כחמישית מאוכלוסיית המדינה שפת הדיבור, שפת-התרבות, שפת-הדת, ושיעור זה של אוכלוסין הוא מיעוט ניכר שראוי לנו כי נכבדו אותו ואת שפתו. מדינת ישראל היא "מדינה יהודית ודמוקרטית", ובהיותה מה שחיא חובה היא המוטלת עליה לכבד את המיעוט שבה: את האדם את תרבותו של האדם, את שפתו של האדם."

רע"א 12/99 מרעי נ' סאבק ואחי (טרם פורסם), סעי' 18 לפסק הדין.

31. אפליה על רקע קבוצתי הינה פוגעת במיוחד בהיותה משפילה ובכך מפרה את הזכות לכבוד. וכדברי כב' השופטת דורנר בפרשת מילר:

"...לא יכול להיות ספק כי תכלית חוק היסוד היא להגן על האדם מפני השפלה. השפלתו של אדם פוגעת בכבודו. אין דרך סבירה לפרש את הזכות לכבוד, כאמור בחוק היסוד, כך שהשפלתו של אדם לא תיחשב כפוגעת בזכות. אכן, לא כל פגיעה בשוויון עולה כדי השפלה, ועל-כן לא כל פגיעה בשוויון פוגעת בזכות לכבוד... לא כך הדבר בסוגים מסוימים של הפליה לרעה על רקע קבוצתי... חוק היסוד מגן מפני פגיעה מעקרון השוויון כאשר הפגיעה גורמת להשפלה, כלומר לפגיעה בכבוד האדם באשר הוא אדם...".

בג"צ 4541/94 מילר נ' שר הביטחון, מט (4) 94, 132

32. אף המשפט הבינלאומי מכיר בכך שאפליה על בסיס קבוצתי מהווה פגיעה בכבוד האדם.
וראו :

U.N Declaration on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination

33. העותרים יטענו, כי כבוד האדם, כעקרון יסוד בשיטת המשפט הישראלית, מחייב יחס שוויוני כלפי בני המיעוט הערבי המתגוררים בעיר חיפה מהווים קבוצת מיעוט לאומית, וכלפי שפת המיעוט השפה הערבית המהווה מרכיב חשוב בזהותה היחודית של קבוצה זו. העותרים יטענו, כי מדיניות המשיבה, הנמנעת מלעשות שימוש בשפה הערבית בפרסומיה ומתעלמת ממעמדה כשפה רשמית, מפלה את התושבים הערבים בחיפה על בסיס שייכותם הלאומית והלשונית, ופוגעת בכבודם.

34. החובה לכבד את שפת המיעוט והחובה למנוע אפליה על בסיס שפה, מעוגנות היטב במשפט הבינלאומי ובאמנות הבינלאומיות אשר מדינת ישראל הינה צד להן ואף אשררח אותן. סעיף 27 לאמנה בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות קובע, כי זכותם של מיעוטים לשוניים להשתמש בשפת אמם בכל מגע עם רשויות המדינה. הפרשנות המקובלת לסעיף זה הינה, כי הוראה זו מטילה חובה פוזיטיבית על רשויות המדינה :

Article 27 relates to rights whose protection impose specific obligations on states parties

Human Rights Committee, General Comment 23, U.N Doc. HRI/GEN/1/Rev. 1 38 (1994)

35. על החובה המשפטית לכבד ולקיים את הוראות המשפט הבינלאומי ראו :

Is.I.Rev. 137 (1994)

י' דינשטיין המשפט הבינלאומי והמדינה (הוצאת שוקן 1971) 146

בג"צ 69/81 אבו עיטה נ' מפקד אזור יהודה ושומרון, פ"ד לו (2) 197, 234

36. על החובה לכבד את שפת המיעוט ראו :

Reaume, D.G. "The Group Right to Linguistic Security Whose Right, What Right"

In J. Baker (Editor) Group Rights, 118-141.

T. Skutnabb-Kangas & R. Phillipson, Linguistic Human Rights

37. לסכום, החובה לכבד ולהשתמש באופן שוויוני בשפה הערבית חלה על המשיבה משלושה טעמים עצמאיים: ראשית, בהיות השפה הערבית שפה רשמית בישראל, מכח סימן 82 לדבר המלך במועצתו. שנית, בהיותה שפתו של מיעוט לאומי-לשוני, וזאת מכח הזכות לכבוד וחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. שלישית מכח עקרונות המשפט הבינלאומי והחובה לפרש את דברי החקיקה הישראלים ברוח עקרונות אלו וכהתאם להתחייבויות של המדינה במישור הבינלאומי.

הפרת עקרון השוויון

38. העותרים יטענו, כי אף אלמלא היתה השפה הערבית שפה רשמית בישראל, חלה על המשיבה החובה לפרסם את מודעותיה בשפה ובעיתונות הערבית וזאת מכח עקרון השוויון.

39. עקרון השוויון הינו עקרון יסודי בשיטת המשפט הישראלית, אשר זכה לעינון בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.
ראו:

בג"צ 5394/92 הופרט נ' "יד ושם", פ"ד מח (3) 353, 362

א' ברק "זכויות אדם מוגנות: ההיקף והמגבלות" משפט וממשל א' (תשנ"ב-תשנ"ג), 253, 261.

40. הזכות החוקתית לשוויון כוללת בחובה אף את הזכות לשוויון בשימוש בשפה ובפרט לאחר תיקונו של סעיף 1 לחוק יסוד: כבוד האדם אשר קובע: "זכויות היסוד... יכובדו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל." מכאן, כי העקרונות אשר נקבעו בהכרזת העצמאות, ובכלל זה הזכות לשוויון בכלל ובתחום הלשון בפרט, חלחלו אל חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו והן מעוגנות ומוגנות בו.
וראו:

בג"צ 721/94 אל-על נ' דנילביץ, פ"ד מח (5) 749, 760

הפגיעה בזכות למידע ולגישה אל שירותים ציבוריים

41. העדר הפרסום בשפה ובעיתונות הערבית פוגע באופן ממשי ביכולתם של התושבים הערבים בחיפה להגיע אל המידע המתפרסם במודעות ומפר את הזכות למידע. כתוצאה מכך נפגעת גם נגישותם לאותם שירותים ולאירועים העירוניים אשר המידע עליהם התפרסם במודעות המשיבה.

42. תוכן של המודעות מדבר בעד עצמו בכל האמור בחשיבות הרבה שבנגישותו לציבור. בחלקן נכלל מידע חיוני אשר קיימת חשיבות רבה, כי יהיה נגיש לציבור, כמו המודעות המתריעות בפני סיכונים בטיחותיים (שינויים בהסדרי תנועה, שינוי שעות פעילות תחנות הצלה ואזהרה מפני רחצה ללא פיקוח מציל וכו'). ביתר המודעות נמסר מידע אשר אלמנט הזמן היה בו דומיננטי ולכן רבה החשיבות שיגיע בדחיפות לידיעת הציבור (הזמנת הציבור לקחת חלק באירועים, סגירת משרדי העירייה עקב חופשה מרוכזת וכו').

43. על המשיבה, כרשות מקומית, מוטלת חובה ליתן לתושבים הערבים, כבני קבוצת מיעוט, את שירותיה באופן שווה וזאת, בין היתר, באמצעות מתן המידע בשפה הערבית. באי קיום חובה זו מפרה המשיבה הן את זכותם של התושבים הערבים למידע והן את זכותם לגישה שווה לשירותים ציבוריים, ובכך משפילה אותם ופוגעת בכבודם.

סגירת המרחב הציבורי

44. מדיניות המשיבה פוגעת אף בזכות התושבים הערבים בחיפה לגישה שווה אל המרחב הציבורי ואף בכך היא משפילה ופוגעת בכבוד האדם. כאשר גוף ציבורי כמו המשיבה, מפרסם את ההודעות על השירותים שהוא נותן רק בשפת קבוצת הרוב, משמעות הדבר הינה התעלמות מקבוצת המיעוט. אי הפרסום עלול להתפרש, הן על ידי בני קבוצת הרוב והן על ידי בני קבוצת המיעוט, כאילו הפעילות במרחב הציבורי מיועדת לבני קבוצת הרוב שהרי אלמלא כן היו מפרסמים את המידע אודות הפעילות גם בשפת קבוצת המיעוט. ההשפלה הנגרמת כתוצאה מכך, לבני קבוצת המיעוט הינה קשה ביותר ובהתאם הפגיעה בכבודם.
45. על המסר שבמדיניות מפלה ועל השפעתו החברתית, בהקשר לאפליה בתעסוקה, עמדה כבי השופטת דורנר בפרשת מילר :
- "סגירת מקצוע או תפקיד בפני אדם מחמת מינו, גזעו או כיוצא באלה, משדרת מסר, כי הקבוצה שעמה הוא נמנה היא נחותה, ובכך נוצרת לבנות הקבוצה ולבניה תדמית נמוכה. כך מתהווה מעגל קסמים המנציח את ההפליה."
- שם, עמ' 133
46. הדברים נכונים אף באשר לסגירת המרחב הציבורי. כאשר המשיבה מפרסמת מודעה בה היא מזמינה את הציבור לקחת חלק באירועים שהיא מקיימת, אולם מפרסמת זאת רק בשפה ובעיתונות העברית, נוצר הרושם כאילו האירוע מיועד אך לתושביה היהודים של חיפה, אותם הזמינה המשיבה באופן ישיר, וכאילו המרחב הציבורי הינו מרחב של קבוצת הרוב.
47. אמנם החשתתפות בארוע לא נאסרה על התושבים הערבים בחיפה, אולם בהעדר פרסום בשפה הערבית נוצרת תחושה כאילו הערבים אינם רצויים במרחב הציבורי, ובאם בכל זאת הם נמצאים בו הרי שהם בגדר אורחים לא מוזמנים. ואם המשיבה כגוף ציבורי-שלטוני רשאית לכך, נותן הדבר לגיטימציה לאפליה אף במרחב הפרטי.

בטיחות התושבים והזכות לחיים ולשלמות הגוף

48. העותרים יטענו, כי מדיניות המשיבה פוגעת בנגישות התושבים הערבים בחיפה למידע אודות שינויים בתנועה ובהסדרי חנייה ואף בשעות פעילות שירותי חירום ובכך יוצרת סיכון לבטיחותם ולחיייהם. זהו המצב באשר למוזעזות אותן פרסמה המשיבה בדבר שינויים בהסדרי תנועה ובכלל זה סגירת ופתיחה של כבישים לתנועה ונתיבי התנועה החלופיים, שינויים בהסדרי חנייה, כמו גם במוזעזות כדבר שינויים בשעות פעילות שירותי ההצלה בחופי הרחצה ואזהרה מפני רחצה ללא פיקוח, מועדי סגירת משרדי העירייה עקב חופשת העובדים ופעילות צוותי חירום ואופן הפניה אליהם בזמן החופשה.

49. המחוקק נתן דעתו על חשיבות השימוש בשפה הערבית בכל הנוגע לשילוט המזהיר מפני רחצה ללא פיקוח, וקבע זאת בתקנה (2) לתקנות הסדרת מקומות רחצה (הצבת שלטי איסור על ידי רשויות מקומיות), התשכ"ה 1965. אף הפסיקה הכירה בחשיבות השימוש בשפה הערבית בשילוט הכוונה עירוני ובין עירוני, וזאת אף בהעדר הנוראת חוק ספציפית. וראו:

בג"צ 2354/93 תאגודת לזכויות האזרח נ' עיריית חיפה (לא פורסם)

בג"צ 4438/97 עדאלה נ' מע"צ (לא פורסם)

סוף דבר

50. מדיניותה המפורשות של המשיבה הינה שלא לפרסם בשפה ובעיתונות הערבית את המודעות לציבור אותן היא מפרסמת כדבר שבשגרה בשפה ובעיתונות העברית. במדיניותה זו מתעלמת המשיבה מהיות המידע שמתפרסם במודעות חיוני ורלבנטי לכלל תושבי העיר והאזור ובכלל זה לתושבים הערבים. יתרה מכך, המשיבה אף מתעלמת ממעמדה של השפה הערבית כשפה רשמית בישראל, מעובדת קיומו של מיעוט ערבי גדול בחיפה, ומהיותה של חיפה עיר מחוז לאזור בו רבים מהתושבים הם ערבים.

על יסוד האמור לעיל מתבקש כבוד בית המשפט להיעתר למבוקש ברישא לעתירה זו, ולחייב את המשיבה בהוצאות משפט ובשכר טרחת עורך דין.

ארנה כהן, עו"ד

ב"כ העותרים

ארנה כהן - עו"ד
المحامية اورنا كوهن
Orna Kohn - Advocate
דט"ק מס' 21991

בבית המשפט המחוזי בחיפה

ה"פ 2000/

1. עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל

2. מוחמד וליד ביומי, ת"ז 020605317

3. סמיר סלימאן, ת"ז 54813464

4. חסנה סלימאן, ת"ז 59320093

5. מחמוד טאהא ביומי, ת"ז 020605309

6. אנואר גמאל, ת"ז 0583812293

7. פטמה (נור) עודה, ת"ז 05378646

8. אח'לאס עובייד, ת"ז 058196494

באמצעות עוה"ד ארנה כהן ו/או חסן ג'בארין ו/או ג'מיל דקואר
ו/או מרואן דלאל ו/או ג'דיר ניקולא מעדאלה - המרכז המשפטי
לזכויות המיעוט הערבי בישראל, ת"ד 510 שפרעם 20200
טל' 04-9501610 פקסי' 04-9503140

המבקשים

- נגד -

עיריית חיפה

מת"ד 4811 חיפה 31047

טל' 04-8356356 פקסי' 04-8669958

המשיבה

המרצת פתיחה

מוגשת בזאת תובענה בדרך של חמרצת פתיחה בה מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא מלפניו צו
הצהרתי, המופנה כלפי המשיבה ולפני מדיניות המשיבה, לפרסם את המודעות לציבור אך בשפה
ובעיתונות העברית ולא בשפה ובעיתונות הערבית בישראל, הינה בלתי חוקית ו/או נוגדת את חזין
הקיים.

ואלה הם נימוקי הבקשה:

מבוא

1. עניינה של תובענה זו הינו סירובה של עיריית חיפה (להלן: המשיבה) לפרסם בשפה
הערבית ובעיתונות הערבית, את המודעות לציבור, אותן היא מפרסמת כדבר שבשגרה
בשפה ובעיתונות העברית. התובענה תתייחס להפרת שלטון החוק, עקרון השוויון, הזכות
לכבוד והזכות לקבל מידע חיוני וליהנות משירותי המשיבה, כלפי הערבים תושבי חיפה,
אשר הערבית הינה שפת אמם. תובענה זו תתייחס אף לסיכון הבטיחותי שנגרם כתוצאה
ממדיניות המשיבה ותתבסס על החקיקה, הפסיקה, משפט משווה וחוראות המשפט
הבינלאומי.

המבקשים

2. המבקשת מסי 1 הינה עמותת רשומה שמטרתה קידום זכויות המיעוט הערבי בישראל במישור המשפטי.
3. המבקש מסי 2 הינו ערבי תושב חיפה, יליד 1943. המבקש מסי 2 קורא באופן קבוע את העיתון אל-אתיחאד, עיתון יומי בשפה הערבית המתפרסם בחיפה, עליו הוא מגוי וזה העיתון היחיד אותו הוא קורא. המבקש מסי 2 דובר את השפה העברית אך אינו יודע לקרוא בה.
4. המבקש מסי 3 הינו ערבי תושב חיפה, יליד 1957. המבקש מסי 3 קורא באופן קבוע את העיתון אל-אתיחאד, עליו הוא מגוי. בנוסף הוא קורא מדי פעם עיתונים נוספים בשפה הערבית, כגון העיתונים א-סינארה וכל אל-ערב.
5. המבקשת מסי 4 הינה ערביה תושבת חיפה, ילידת 1964. המבקשת מסי 4 קוראת באופן קבוע את העיתון אל-אתיחאד, עליו היא מגוייה וקוראת מדי פעם עיתונים נוספים בשפה הערבית.
6. המבקש מסי 5 הינו ערבי תושב חיפה, יליד 1941. המבקש מסי 5 קורא באופן קבוע את העיתונים א-סינארה וכל אל-ערב. המבקש 5 היה מגוי בעבר על העיתון אל-אתיחאד.
7. המבקש מסי 6 הינו ערבי תושב חיפה, יליד 1955. המבקש מסי 6 קורא באופן קבוע את עיתון אל-אתיחאד.
8. המבקשת מסי 7 הינה ערביה תושבת חיפה, ילידת 1955. המבקשת מסי 7 קוראת באופן קבוע את עיתון אל-אתיחאד עליו היא מגוייה. כמו כן היא קוראת מדי פעם את העיתונים א-סינארה, כל אל-ערב וצבאר.
9. המבקשת מסי 8 הינה ערביה תושבת חיפה, ילידת 1963. המבקשת מסי 8 קוראת באופן קבוע את עיתון אל-אתיחאד ואותו בלבד.

מדיניות המשיבה

10. המשיבה נוהגת לפרסם, כדבר שבשגרה, מידע לציבור בנושאים מגוונים, באמצעות מודעות בתשלום המתפרסמות בשפה ובעיתונות העברית אך לא בשפה ובעיתונות הערבית. המודעות אשר מפרסמת המשיבה כוללות מידע מגוון הנוגע לתחומים רבים של החיים בעיר חיפה.
11. בין מודעות אלו נכללו המודעות על שינויים בהסדרי תנועה, שינויים בשעות פעילות שירותי תחצלה בחופי הרחצה ואזהרה מפני רחצה ללא פיקוח, שינויים בהסדרי חנייה, סגירת קטע כביש לתנועה עקב ביצוע עבודות ונתיכי תנועה חלופיים.

12. מודעות נוספות כללו הדעות על מועדי סגירת משרדי העירייה לרגל חופשה מרוכזת ופעילות צוותי חירום ואופן הפניה אליהם במהלך החופשה, הזמנת התושבים לאירוע לרגל סיום שלב בפרוייקט שיקום של שכונה ערבית, הזמנת התושבים לאירועים שונים שמקיימת העירייה.
- וראו העתקי מודעות שונות שפורסמו על ידי המשיבה במועדים שונים, אשר צורפו לתצהירו של מר חסן ג'בארין כנספח מ/1
13. אין להכביר מלים על חשיבות המידע שפורסם במודעות, שהרי תוכן מדבר בעד עצמו. חזקה היא, כי אלמלא היתה המשיבה עצמה סבורה, כי פרסום באמצעות מודעות בעיתונים הינו אפיק חיוני להעברת המידע לציבור, לא היתה משקיעה מכספי הציבור, לשם לכך.
14. בעיר חיפה מיעוט ערבי גדול, המונה על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נכון ליום 31.12.98, כפי שפורטו במכתבה של הגבי יפעת גורן מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מיום 13.5.99, 36,900 תושבים ערבים, המהווים כ 14% מתושבי העיר. וראו העתק המכתב אשר צורף לתצהירו של מר חסן ג'בארין כנספח מ/2
15. בנוסף, העיר חיפה הינה עיר מחוז ומהווה מרכז למתן שירותים לתושבי מטרופולין חיפה, כהגדרתו על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ואשר בו כחמישית מהתושבים הינם ערבים. שירותים אלו כוללים שירותים חיוניים כגון: בתי חולים, מרפאות מקצועיות ומכוני רנטגן, נמל, שדה תעופה וכן לשכות ומשרדים ממשלתיים, בהם ניתנים שירותים, כגון: לשכות שרות התעסוקה, המוסד לביטוח לאומי, המכס. חיפה מהווה אף מרכז שירותים לתושבי אזור הצפון כולו, אשר כמחצית תושביו הינם ערבים. בעיר חיפה יוצא לאור העיתון "אל-אתיחאד", עיתון ערבי יומי בעל תפוצה רחבה. המשיבה לא מפרסמת מודעותיה בעיתון זה ו/או בכל עיתון ערבי אחר.

מניות המבקשים ותגובת המשיבה

16. המבקשת מסי' 1 פנתה למשיבה ביום 21.7.98 וחתרעה על הפגיעה בזכויות תושביה הערבים של חיפה כתוצאה מאי פרסום המודעות לציבור בשפה ובעיתונות הערבית וביקשה את שינוי המדיניות.
- וראו העתק המכתב אשר צורף לתצהירו של מר חסן ג'בארין כנספח מ/3
17. על אף מכתבי תזכורת רבים, השיבה המשיבה אך ביום 23.12.98 ואישרה, כי הינה נוהגת לפרסם מודעות בתשלום בשפה ובעיתונות העברית בלבד. המשיבה נימקה מדיניותה בטענה כי בחיפה 25,000 תושבים ערבים בלבד וכי מרביתם למדו עברית וקוראים את העיתונות המקומית בעברית. בנוסף טענה המשיבה כי בחיפה מתגוררים גם עולים חדשים רבים אשר רבים מהם אינם זוכרי עברית כלל.
- וראו העתקי מכתבי התזכורת, אשר צורפו לתצהירו של מר חסן ג'בארין כנספח מ/4 והעתק מכתבי המשיבה, אשר צורפו לתצהירו של מר חסן ג'בארין כנספח מ/5

18. המבקשת מסי 1 פנתה פעם נוספת אל המשיבה, ביום 28.12.98, וביקשה את שינוי המדיניות. אף פנייה זו לא נענתה תקופה ארוכה. רק לאחר מכתבי תזכורת הודיעה המשיבה ביום 23.3.99, כי לא מצאה הצדקה לשינוי עמדתה. וראו העתק מכתבי מעדאלה אל עיריית חיפה אשר צורפו לתצהירו של מר חסן ג'בארין כנספח מ/6 ואת מכתבי העירייה אשר צורפו לתצהירו של מר חסן ג'בארין כנספח מ/7
19. תובענה זו נתמכת בתצהיר מפורט של המבקשת מסי 1, המתייחס לחלקה העובדתי. כמו כן מצייב תצהירי המבקשים האחרים המאמתים את האמור בסעיפים 2-9 לתובענה זו.

הטיעון המשפטי

הפגיעה בשלטון החוק

הערבית כשפה רשמית בישראל

20. השפה הערבית הינה שפה רשמית בישראל. הדבר נקבע באופן מפורש בסימן 82 לדבר המלך במועצתו-1922, אשר קבע, כי השפות הרשמיות הינן אנגלית, ערבית ועברית ואשר נותר בעינו, אף לאחר חקיקת פקודת סדרי השלטון והמשפט, התשי"ח-1948, למעט ביטול מעמד השפה האנגלית מכח סעיף 15(ב) לפקודה הני"ל. על מעמדה של השפה הערבית בישראל ראו: פרופ' אי רובינשטיין, המשפט הקונסטיטוציוני של מדינת ישראל (מהדורה חמישית) עמ' 105-97.

M. Tabory, "Language Rights In Israel" 11 Israel Year Book On Human Rights, 272.

21. מעמדה של שפה כשפה רשמית הוא עניין חוקתי. ברוב המדינות שהינן בעלות חוקה כתובה, נכללות בחוקה הוראות ברורות בדבר מעמדה של השפות הרשמיות. כך לדוגמא, נקבע בפרק 16 לצירטר הקנדי, כי לאנגלית ולצרפתית מעמד שווה בכל האמור בשימוש בהן במוסדות הפרלמנט והממשלה. על מעמד השפות הרשמיות בקנדה ראו:

Magnet, j Official Languages of Canada (1995)

Tremblay and Bastarach "Language Rights" in The Canadian Charter of Rights and Freedoms (Carswell, 1989) 653

על מעמד שפות רשמיות במדינות נוספות ראו:

Capotorti F, Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities (U.N, N.Y, 1991) 75-89.

22. בהיות השפה הערבית שפה רשמית בישראל, חלה חובה על כל רשויות המדינה וכן על רשויות הפועלות על פי דין, ובכלל זה רשויות מקומיות, להתייחס אל השפה הערבית בשוויוניות ולהנחיק שימוש שוויוני בה.

23. העותרים יטענו, כי המשיבה מפרה חובה זו, וכי בכך מפרה היא דבר חקיקה ופוגעת בשלטון החוק. על אחת כמה וכמה כשהמדובר במעמדה של שפה כשפה רשמית, אשר לה משמעות חוקתית.

לחובה להשתמש בערבית בפעולות השלטון ראו: ע"א 105/92 ראם מהנדסים נ' עיריית נצרת עלית, מ"ז (5) 189, 209

24. הפסיקה הכירה בחובה להשתמש בשפה הערבית באופן שוויוני בעתירות נוספות, אשר עניינן היה השימוש בשפה הערבית.

25. כך בפרשת עדאלה ואח' נ' רשם המפלגות הוכרה החובה לפרסם בשפה ובעיתונות הערבית, מודעות על רישום מפלגות. בפרשת עדאלה נ' מע"צ הוכרה החובה לכלול כיתוב בשפה הערבית בתמרורי הכוונה ושלטי הדרכה בדרכים הבינעירוניות, ובזומה בפרשת האגודה לזכויות האזרח נ' עיריית חיפה הוכרה החובה לכלול כיתוב בשפה הערבית בתמרורי הכוונה ושלטי הדרכה בתוך העיר חיפה.

בג"צ 989/99 עדאלה ואח' נ' רשם המפלגות (לא פורסם),

בג"צ 4438/97 עדאלה נ' מע"צ (לא פורסם)

בג"צ 2354/93 האגודה לזכויות האזרח נ' עיריית חיפה (לא פורסם)

26. החובה לפרסם מודעות בשפה ובעיתונות הערבית הוכרה לאחרונה במפורש על ידי היועץ המשפטי לממשלה, אשר הנחה בעניין זה את היועצים המשפטיים של משרדי הממשלה במכתבו מיום 17.11.99. נימוקי ההנחה, שניתנה בהקשר של מודעות בדבר הגשת בקשות לתמיכות, יפים אף לענייננו:

"חובה זו נובעת בראש ובראשונה ממעמדה של השפה הערבית במדינה על פי דין, כמו כן נובעת החובה מעקרון השוויון, ומן העובדה כי מיעוט גדול במדינה דובר שפה זו, ויש לפרסם את המודעות בשפתו על מנת לאפשר למעוניינים להגיש בקשות לקבלת תמיכה."

וראו העתק המכתב אשר צורף לתצהירו של מר חסן ג'בארין כנספח 8/מ

מעמד השפה הערבית כשפת מיעוט לאומי והזכות לכבוד

27. המבקשים יטענו, כי אף אלמלא הוראת סימן 82 לדבר המלך במועצתו, חלה על המדינה ועל גופים הפועלים על פי דין, ובכלל זה על המשיבה, חובות הנובעים מהיות השפה הערבית שפת המיעוט.

28. חובת המדינה לכבד את שפת המיעוט מהווה חלק מהזכות לכבוד, זכות המוגנת על ידי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, התשנ"ב-1991, (להלן: חוק יסוד כבוד האדם). שהרי כדברי כבי' השופט חשין בפרשת מרעני, אשר יפים גם לענייננו:

"עיקר הוא שהשפה הערבית היא שפתה של כחמישית מאוכלוסיית המדינה – שפת-הדיבור, שפת-התרבות, שפת-הדת, ושיעור זה של אוכלוסין הוא מיעוט ניכר שראוי לנו כי נכבדו – אותו ואת שפתו. מדינת ישראל היא "מדינה יהודית ודמוקרטית", ובהיותה מה שהיא חובה היא המוטלת עליה לכבד את המיעוט שבה: את האדם את תרבותו של האדם, את שפתו של האדם..."

רע"א 12/99 מרעני נ' סאבס ואח' (טרם פורסם), סעי' 18 לפסק הדין

29. אפליה על רקע קבוצתי הינה פוגעת במיוחד בהיותה משפילה ובכך מפרה את הזכות לכבוד. וכדברי כב' חשופטת דורנר בפרשת מילר :

"... לא יכול להיות ספק כי תכלית חוק היסוד היא להגן על האדם מפני השפלה. השפלתו של אדם פוגעת בכבודו. אין דרך סבירה לפרש את הזכות לכבוד, כאמור בחוק היסוד, כך שהשפלתו של אדם לא תיחשב כפוגעת בזכות. אכן, לא כל פגיעה בשוויון עולה כדי השפלה, ועל-כן לא כל פגיעה בשוויון פוגעת בזכות לכבוד... לא כך הדבר בסוגים מסוימים של הפליה לרעה על רקע קבוצתי, ובתוכם הפליה מחמת מין, כמו גם הפליה מחמת גזע... חוק היסוד מגן מפני פגיעה בעקרון השוויון כאשר הפגיעה גורמת להשפלה, כלומר לפגיעה בכבוד האדם כאשר הוא אדם..."

בג"צ 4541/94 מילר נ' שר הביטחון, מט (4) 94, 132

30. אף המשפט הבינלאומי מכיר בכך שאפליה על בסיס קבוצתי מהווה פגיעה בכבוד האדם. וראו :

U.N Declaration on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination

31. המבקשים יטענו, כי כבוד האדם, כעקרון יסודי בשיטת המשפט הישראלית, מחייב יחס שוויוני כלפי בני המיעוט הערבי המתגוררים בעיר חיפה מהווים קבוצת מיעוט לאומית, וכלפי שפת המיעוט – השפה הערבית המהווה מרכיב חשוב בהותה היחודית של קבוצה זו. המבקשים יטענו, כי מדיניות המשיבה, הנמנעת מלעשות שימוש בשפה הערבית בפרסומיה ומתעלמת ממעמדה כשפה רשמית, מפלה את התושבים הערבים בחיפה על בסיס שייכותם הלאומית והלשונית, ופוגעת בכבודם.

32. החובה לכבד את שפת המיעוט והחובה למנוע אפליה על בסיס שפה, מעוגנות היטב במשפט הבינלאומי ובאמנות הבינלאומיות אשר מדינת ישראל הינה צד להן ואף אשררה אותן. סעיף 27 לאמנה בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות קובע, כי זכותם של מיעוטים לשוניים להשתמש בשפת אמם בכל מגע עם רשויות המדינה. הפרשנות המקובלת לסעיף זה הינה, כי תוראה זו מטילה חובה פוזיטיבית על רשויות המדינה :

"Article 27 relates to rights whose protection impose specific obligations on states parties..."
Human Rights Committee, General Comment 23, U.N Doc. HRI/GEN/1/Rev. I 38 (1994)

33. על החובה המשפטית לכבד ולקיים את הוראות המשפט הבינלאומי ראו :

Benbenisty E. "The Influence of International Human Rights Law on the Israeli Legal System: Present and Future", 28 *Is.L.Rev.* 137 (1994)

יי דינשטיין המשפט הבינלאומי והמדינה (הוצאת שוקן – 1971) 146

בג"צ 69/81 אבו עיטה נ' מפקד אזור יהודה ושומרון, פ"ד לו (2) 197, 234

34. על החובה לכבד את שפת המיעוט ראו :

Reaume, D.G. "The Group Right to Linguistic Security – Whose Right, What Right" In J. Baker (Editor) Group Rights, 141-118.

T. Skutnabb-Kangas & R. Phillipson, Linguistic Human Rights

35. לסכום, החובה לכבד ולהשתמש באופן שוויוני בשפה הערבית חלה על המשיבה משלושה טעמים עצמאיים: ראשית, בהיות השפה הערבית שפה רשמית בישראל, מכח סימן 82 לזיכרון המלך במועצתו. שנית, בהיותה שפתו של מיעוט לאומי-לשוני, וזאת מכח הזכות לכבוד וחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. שלישית מכח עקרונות המשפט הבינלאומי והחובה לפרש את דברי החקיקה הישראלים ברוח עקרונות אלו ובהתאם להתחייבויות של המדינה במישור הבינלאומי.

הפרת עקרון השוויון

36. המבקשים יטענו, כי אף אלמלא היותה השפה הערבית שפה רשמית בישראל, חלה על המשיבה החובה לפרסם את מודעותיה בשפה ובעיתונות הערבית וזאת מכח עקרון השוויון.

37. עקרון השוויון הינו עקרון יסוד כשיטת המשפט הישראלית, אשר זכה לעיגון בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

ראו:

בג"צ 5394/92 הופרט נ' י"ד ושס"י, פ"ד מח (3) 353, 362
א' ברק "זכויות אדם מוגנות: ההיקף והמגבלות" משפט וממשל א (תשנ"ב-תשנ"ג),
261, 253.

38. הזכות החוקתית לשוויון כוללת בחובה אף את הזכות לשוויון בשימוש בשפה ובפרט לאחר תיקונו של סעיף 1 לחוק יסוד: כבוד האדם אשר קובע: "זכויות היסוד... יכובדו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל." מכאן, כי העקרונות אשר נקבעו בהכרזת העצמאות, ובכלל זה הזכות לשוויון בכלל ובתחום הלשון בפרט, תלחלו אל חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו והן מעוגנת ומוגנות בו.

וראו:

בג"צ 721/94 אל-על נ' דנילביץ, פ"ד מח (5) 749, 760

הפגיעה בזכות למידע ולגישה אל שירותים ציבוריים

39. העדר הפרסום בשפה ובעיתונות הערבית פוגע באופן ממשי ביכולתם של התושבים הערבים בחיפה להגיע אל המידע המתפרסם במודעות ומפר את הזכות למידע. כתוצאה מכך נפגעת גם נגישותם לאותם שירותים ולאירועים העירוניים אשר המידע עליהם התפרסם במודעות המשיבה.

40. תוכנו של המודעות מדבר בעד עצמו בכל האמור בחשיבות הרבה שבנגישותו לציבור. בחלקו נכלל מידע חיוני אשר קיימת חשיבות רבה, כי יהיה נגיש לציבור, כמו המודעות המתרועעות בפני סיכונים בטיחותיים (שינויים בהסדרי תנועה, שינוי שעות פעילות תחנות הצלה ואזהרה מפני רחצה ללא פיקוח מציל וכו'). ביתר המודעות נמסר מידע אשר אלמנט הזמן היה בו דומיננטי ולכן רבה החשיבות שיגיע בדחיפות לידיעת הציבור (הזמנת הציבור לקחת חלק בארועים, סגירת משרדי העירייה עקב חופשה מרוכזת וכו').

41. על המשיבה, כרשות מקומית, מוטלת חובה ליתן לתושבים הערבים, כבני קבוצת מיעוט, את שירותיה באופן שווה וזאת, בין היתר, באמצעות מתן המידע בשפה הערבית. באי קיום חובה זו מפרה המשיבה הן את זכותם של התושבים הערבים למידע והן את זכותם לגישה שווה לשירותים ציבוריים, ובכך משפילה אותם ופוגעת בכבודם.

סגירת המרחב הציבורי

42. מדיניות המשיבה פוגעת אף בזכות התושבים הערבים בחיפה לגישה שווה אל המרחב הציבורי ואף בכך היא משפילה ופוגעת בכבוד האדם. כאשר גוף ציבורי כמו המשיבה, מפרסם את ההודעות על השירותים שהוא נותן רק בשפת קבוצת הרוב, משמעות הדבר הינה התעלמות מקבוצת המיעוט. אי הפרסום עלול להתפרש, חן על ידי בני קבוצת הרוב והן על ידי בני קבוצת המיעוט, כאילו הפעילות במרחב הציבורי מיועדת לבני קבוצת הרוב שהרי אלמלא כן היו מפרסמים את המידע אודות הפעילות גם בשפת קבוצת המיעוט. ההשפלה הנגרמת כתוצאה מכך, לבני קבוצת המיעוט הינה קשה ביותר ובהתאם הפגיעה בכבודם.

43. על המסר שבמדיניות מפלה ועל השפעתו החברתית, בהקשר לאפליה בתעסוקה, עמדה כבי השופטת זורנר בפרשת מילך :

”סגירת מקצוע או תפקיד בפני אדם מחמת מינו, גזעו או כיוצא באלה, משדרת מסר, כי הקבוצה שעמה הוא נמנה היא נחותה, ובכך נוצרת לבנות הקבוצה ולבניה תדמית נמוכה. כך מתהווה מעגל קסמים המנציח את ההפליה.”
שם, עמ' 133

44. הדברים נכונים אף כאשר לסגירת המרחב הציבורי. כאשר המשיבה מפרסמת מודעה בה היא מזמינה את הציבור לקחת חלק באירועים שהיא מקיימת, אולם מפרסמת זאת רק בשפה ובעיתונות העברית, נוצר הרושם כאילו האירוע מיועד אך לתושביה היהודים של חיפה, אותם הזמינה המשיבה באופן ישיר, וכאילו המרחב הציבורי הינו מרחב של קבוצת הרוב. אמנם ההשתתפות בארוע לא נאסרה על התושבים הערבים בחיפה, אולם בהעדר פרסום בשפה הערבית נוצרת תחושה כאילו הערבים אינם רצויים במרחב הציבורי, וכאם בכל זאת הם נמצאים בו הרי שהם בגדר אורחים לא מוזמנים. ואם המשיבה כגוף ציבורי-שלטוני רשאית לכך, נותן הדבר לגיטימציה לאפליה אף במרחב הפרטי.

בטיחות התושבים והזכות לחיים ולשלמות הגוף

45. המבקשים יטענו, כי מדיניות המשיבה פוגעת בנגישות התושבים הערבים בחיפה למידע אודות שינויים בתנועה ובהסדרי חנייה ואף בשעות פעילות שירותי חירום ובכך יוצרת סיכון לבטיחותם ולחיהם. זהו המצב באשר למודעות אותן פרסמה המשיבה בדבר שינויים בהסדרי תנועה ובכלל זה סגירה ופתיחה של כבישים לתנועה ונתיבי התנועה החלופיים, שינויים בהסדרי חניה, כמו גם במודעות בדבר שינויים בשעות פעילות שירותי ההצלה בתופי הרחצה ואזחרת מפני רחצה ללא פיקוח, מועדי סגירת משרדי העירייה עקב חופשת העובדים ופעילות צוותי חירום ואופן הפניה אליהם בזמן החופשה.

46. המחוקק נתן דעתו על חשיבות השימוש בשפה הערבית בכל הנוגע לשילוט המזוהר מפני רחצה ללא פיקוח, וקבע זאת בתקנה 213 לתקנות הסדרת מקומות רחצה (הצבת שלטי איסור על ידי רשויות מקומיות), התשכ"ה - 1965. אף הפסיקה הכירה בחשיבות השימוש בשפה הערבית בשילוט חכונה עירוני ובין עירוני, וזאת אף בהעדר הוראת חוק ספציפית.
וראו:

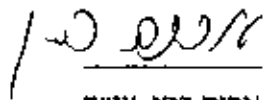
בג"צ 2354/93 האגודה לזכויות האזרח נ' עיריית חיפה (לא פורסם)

בג"צ 4438/97 עדאלה נ' מע"צ (לא פורסם)

סוף דבר

47. מדיניותה המפורשות של המשיבה הינה שלא לפרסם בשפה ובעיתונות הערבית את המודעות לציבור אותן היא מפרסמת כדבר שבשגרה בשפה ובעיתונות העברית. במדיניותה זו מתעלמת המשיבה מהיות המידע שמתפרסם במודעות חיוני ורלבנטי לכלל תושבי העיר והאזור ובכלל זה לתושבים הערבים. יתרה מכך, המשיבה אף מתעלמת ממעמדה של השפה הערבית כשפה רשמית בישראל, מעובדת קיומו של מיעוט ערבי גדול בחיפה, ומהיותה של חיפה עיר מחוז לאזור בו רבים מהתושבים הם ערבים.

על יסוד האמור לעיל מתבקש כבוד בית המשפט להיעתר למבוקש ברישא לתובענה זו, ולחייב את המשיבה בהוצאות משפט ובשכר טרחת עורך דין.

ארנה כהן, עו"ד

ב"כ המבקשים

ארנה כהן - עו"ד

المحامية اورنا كوهن

Orna Kohn - Advocate

תש"ן מס' 21991